
Bērnu tiesību aizsardzības sistēma: izvērtējuma rezultāti un virziens

Sociālais dienests un bāriņtiesa jaunajā redzējumā

Skatām visu bērna ceļu, nevis vienu iestādi

Ministru prezidenta 2026. gada 16. jūnija rezolūcija: LM sadarbībā ar TM, piesaistot Bāriņtiesu darbinieku asociāciju un BAC, sagatavo analītisku izvērtējumu par bērnu tiesību aizsardzības sistēmu un priekšlikumus jaunam modelim, bērna labākās intereses paredzot kā centrālo principu.

8

valstu pieredze analizēta
padziļināti

5

domnīcu sesijas ar sistēmas
dalībniekiem

42

bāriņtiesas BAC 2026. gada
aptauja

84

bāriņtiesu lēmumu veidi
funkcionālajā revīzijā

Bērna labākās intereses

Centrālais kritērijs, tostarp bērna tiesības
tikt uzklautām

Sistēmiska analīze

Meklējam strukturālos cēloņus, nevis
vainīgos

Vienota kvalitāte

Bērna tiesības nedrīkst būt atkarīgas no
dzīvesvietas

Rīcība pēc apdraudējuma līmeņiem

Līmenis	Situācija	Rīcība	Vadošā loma
III atbalsta	Nav apdraudējuma, bet multiplas vajadzības un maz resursu	Ģimenes atbalsta centri, vecāku programmas, agrīnā intervence skolā un veselības aprūpē	Sociālais dienests, izglītība, veselība; bāriņtiesa nav jāiesaista
II sekundārais	Apdraudējuma riski: atkarības, ilgstoša nabadzība, multiplas problēmas	Daudzpakāpju vajadzību, resursu un situācijas izvērtēšana, atbalsta plānošana	Sociālais dienests; bāriņtiesa, ja riski būtiski pieaug
I primārais	Akūts apdraudējums bērna drošībai, veselībai vai dzīvībai	Nekavējoties nodrošināt drošību, ja nepieciešams, šķirt no ģimenes	Policija un bāriņtiesa; sociālais dienests atbalsta bērnu un vecākus

Kritiskākā vieta praksē ir sociālā dienesta un bāriņtiesas sadarbība: abi strādā ar vienu ģimeni, bet bieži nesaskaņoti.

GALVENAIS REZULTĀTS

Sistēma iesaistās, kad problēma jau samilzusi

Agrīnais preventīvais atbalsts nav pilnvērtīgi integrēts ne politikā, ne praksē.

Pakalpojumi pieejami novēloti; mazākos novados un laukos preventīvais darbs vietām praktiski nav pieejams.

Ģimeņu barometrs 2025: viszemākā apmierinātība ar atbalsta speciālistu un bezmaksas pakalpojumu pieejamību, īpaši neaizsargātākajās ģimenēs.

Minimālais pakalpojumu grozs definēts kopš 2024. gada, bet faktiskais atbalsts joprojām atkarīgs no dzīvesvietas.

1176

bērni, kuru vecākiem 2025. gadā pārtrauktas aizgādības tiesības

178

vecāki, kuriem aizgādības tiesības pārtrauktas atkārtoti

5 no 43

ģimenēm, kurās bērni šķirti novārtā pamešanas dēļ, bija piešķirts ģimenes asistents

5160

bērni ārpusģimenes aprūpē 2025. gada beigās

Kapacitātes deficīts ir abās pusēs

Sociālie dienesti

50 %

pašvaldību 2025. gadā izpildīja normu: viens sociālā darba speciālists uz 1000 iedzīvotājiem

455

sociālā darba speciālistu trūka normas izpildei 2025. gadā

79

aktīvās klientu lietas gadā uz vienu sociālo darbinieku 2025. gadā

Bāriņtiesas

42

vakances, no tām 83 % priekšsēdētāja, vietnieka vai locekļa amatos

50 %

bāriņtiesu: vienam darbiniekam vienlaikus vismaz 40 aktīvas lietas

36 %

bāriņtiesu personāla nodrošinājumu vērtē kā nepietiekamu vai kritiski nepietiekamu

Funkcijas pārvietošana bez kapacitātes stiprināšanas problēmu neatrisina, tikai pārceļ to uz citu sistēmas daļu.

Cēloņi ir strukturāli, nevis vienas iestādes vaina

Vājš agrīnais atbalsts

Sistēma darbojas reaģējoši, un slodze koncentrējas aizsardzības posmā.

Sadrumstalota gadījuma virzība

Abas iestādes apseko, izvērtē riskus un uzklausu vienu ģimeni, bieži nesaskaņoti.

Atšķirīgi standarti

Vienai ģimenei divi riska novērtējumi pēc dažādām normām; to attiecība nav noteikta.

Neskaidra robeža starp atbalstu un lēmumu

Ja palīdzība saistās ar tiesību ierobežošanu, ģimene mazāk atklāj grūtības un vēlāk meklē palīdzību.

Nevienmērīga kapacitāte

Bērna aizsardzības kvalitāte faktiski atkarīga no konkrētās pašvaldības resursiem.

Neviena no šīm problēmām nav atrisināma, tikai pārveidojot vai pārdēvējot vienu iestādi.

Bērns nedrīkst palikt viens starp iestādēm

Kolektīvā atbildība praksē nozīmē, ka neviens nav tieši atbildīgs.

Domnīcas dalībnieku atziņa

Pēc šķiršanas atbildība nav skaidri noteikta: sociālais dienests strādā ar vecākiem, bāriņtiesa pārrauga.

Individuālais attīstības un labbūtības plāns tiek izstrādāts tikai bērniem audžuģimenēs.

Skola, ģimenes ārsts un policija signālus redz, bet tie nesavienojas atbalstā.

Paralēlos procesos bērnam atkārtoti jāstāsta viens un tas pats; viedoklis netiek vienoti fiksēts.

Katram bērnam jābūt konkrētai personai, kas pārstāv viņa intereses un seko viņa situācijai.

Vienotam atbalstam vajadzīgs kopīgs redzējums

Nav nepieciešams visas funkcijas koncentrēt vienā institūcijā. Vajadzīgs kopīgs bērna situācijas redzējums, skaidra atbildība par koordinēšanu un sasaistīti palīdzības mērķi.

1. Savlaicīga identificēšana	2. Diferencēta reakcija	3. Skaidra atbildība par gadījuma virzību
4. Individuāla palīdzības plānošana	5. Rezultātu izvērtēšana	6. Intervences pielāgošana

Visos posmos: bērna līdzdalība, palīdzības pēctecība, tiesību ierobežojuma samērīgums un efektīva tiesiskā kontrole.

Trīs izvērtētie modeļi un LM piedāvājums

Tiesībsarga A modelis

Funkcijas sociālajam dienestam

Bāriņtiesas likvidē, daļu funkciju pārņem sociālais dienests, būtiskus lēmumus pieņem tiesa. Atbalsts un lēmumi vienā iestādē.

Tiesībsarga B modelis

Valsts iestāde

Funkcijas pārņem BAC ar filiālēm, būtiskus lēmumus pieņem tiesa. Vienota prakse, bet jauna struktūra un ilga pāreja.

LM piedāvātais C modelis

Nodalītas lomas pašvaldībā

Sociālais dienests sniedz atbalstu, bāriņtiesa kā specializēta institūcija aizstāv bērna intereses, būtiskus lēmumus pieņem tiesa.

Nodala atbalstu no lēmuma

Sociālais dienests saglabā gadījuma vadību; būtiskus tiesību ierobežojumus nosaka tiesa.

Maina ceļu līdz tiesai

Pakalpojumi, kopīgi uzdevumi un termiņi; ārpusģimenes aprūpe ar vecāka piekrišanu kā pakalpojums.

Balstās esošajā

Jauna iestāde nav jāveido, bāriņtiesu pieredze saglabājas, pārmaiņas iespējamās pakāpeniski.

Sociālā dienesta un bāriņtiesas aprises

Atbalsts un gadījuma vadība

Sociālais dienests

- Vadošā loma atbalsta (III) un sekundārajā (II) līmenī
- Izvērtē situāciju; daudzpakāpju izvērtēšana obligāta no 2028. gada
- Vada sociālo gadījumu, piešķir un koordinē pakalpojumus
- Iesaiste nepārtrūkst arī augsta riska situācijās un pēc šķiršanas

Kopīgā zona

Kopā ar vecāku

- Kopīga sanāksme
- Uzdevumi un termiņi
- Pakalpojumu pārskatīšana
- Protokolēta vienošanās
- Viens bērna situācijas redzējums

Bāriņtiesa jaunā lomā

Specializētā institūcija

- Atsevišķa, neatkarīga pašvaldības institūcija ar jaunu nosaukumu
- Iesaistās, ja II līmenī risks būtiski pieaug, un I līmenī
- Bērna interešu aizstāvis; pārņem vadību, ja vecāks nesadarbojas
- Sagatavo materiālus tiesai; akūtos gadījumos pagaidu pasākums

Tiesa lemj par būtiskiem tiesību uz ģimenes dzīvi ierobežojumiem un īsā termiņā pārskata pagaidu aizsardzības pasākumus. **BAC** nodrošina metodisko vadību un vienotus standartus abām institūcijām.

Sadarbība jāuzlabo jau tagad

Modeļa ieviešanai būs vajadzīgi resursi, un aplēses vēl tiek veiktas. Taču labāka sadarbība nav atkarīga tikai no naudas.

Kopīgs redzējums

Ar informācijas apmaiņu vien nepietiek: vajadzīgs kopīgs skatījums uz bērnu un ģimeni.

Nedublēt darbības

Vienoties, kurš apseko, izvērtē riskus un uzklausa, lai ģimene to nepiedzīvo divreiz.

Saruna ar vecāku

Likums jau paredz uzdevumus vecākam sadarbībā ar sociālo dienestu: noteikt tos kopā.

Sadarbības grupa

Kompleksos gadījumos izmantot sadarbības grupu nosakot atbildīgo - koordinatoru.

Atbildīgais par bērnu

Vienoties, kurš seko katra no ģimenes šķirtā bērna situācijai un plānam.

Gatavoties 2028. gadam

Daudzpakāpju izvērtēšana būs obligāta no 2028. gada 1. janvāra; sākt to jau tagad.

Pilnveidot varam tikai kopā

Nākamie soļi detalizācijā

- | Mērķgrupas katrā līmenī un gadījuma virzības principi
- | Minimālais pakalpojumu kopums ar pieejamības termiņiem
- | Izmaksu un cilvēkresursu aplēses visās sistēmas daļās
- | BAC metodiskā vadība un bāriņtiesas neatkarības garantijas
- | Fokusgrupas ar jauniešiem un vecākiem
- | Ieviešanas plāns ar pārejas periodu

Domnīcā vienprātība par vienu modeli netika panākta. Detalizāciju turpināsim kopā ar pašvaldībām, LPS, sociālajiem dienestiem un bāriņtiesām, TM, tiesām, ĀAAC un citiem ekspertiem.

Bērns nevar palikt viens starp iestādēm.

Tas ir mūsu kopīgais darbs, lai kurā iestādē strādājam.